

ASPEKTI NOVEJŠE SLOVENSKE TERMINOLOGIJE S KOROŠKEGA VIDIKA: IZSLEDKI ENCIKLOPEDIJSKIH RAZISKOVANJ

Bojan-Ilija Schnabl
Dunaj

UDK 811.163.6'276.6:930.85(436.5):001.4

Enciklopedija slovenske kulturne zgodovine na Koroškem v iniciativi univ. prof. dr. Katje Sturm - Schnabl je tako medkulturni raziskovalni projekt kot tudi terminološko normativno delo. Slovenska kulturnozgodovinska terminologija zrcali kulturnozgodovinske in druge procese v deželi, pa tudi njihovo recepcijo. Novejša pravnozgodovinska, kulturnogeografska, umetnostnozgodovinska in sociolingvistična dognanja pa so terjala preverjanje obstoječe terminologije ter, kjer je bilo to potrebno, izdelavo posodobljene terminologije in izrazoslovja, ki sta uporabna tudi v medkulturnem znanstvenem dialogu.

slovenščina, avstrijska slovenska/dvojezična Koroška terminologija, medkulturni znanstveni dialog

The Encyclopaedia of Slovene Cultural History in Carinthia initiated by Prof. Dr. Katja Sturm - Schnabl is an intercultural research project with a terminological normative function. The terminology reflects the cultural historical processes in the region as well as their reception. More specifically, new findings with regard to legal history, cultural geography, history of art and sociolinguistics called for the screening of the existing terminology, as well as the elaboration, where necessary, of a modern terminology that is applicable to intercultural scientific dialogue.

Slovenian language, Carinthia (Austria), Slovenian/bilingual terminology, intercultural scientific dialogue

1 Uvod

Univ. prof. dr. Katja Sturm - Schnabl je vodja znanstvenoraziskovalnega projekta, katerega znanstveni sodelavec, avtor in urednik sem od začetka leta 2010. Rezultat poglobljenega znanstvenega dialoga je razširjena interdisciplinarna in kulturnozgodovinska koncepcija *Enciklopedije slovenske kulturne zgodovine na Koroškem, od začetkov do leta 1942*, ki je kot takšna tudi terminološko normativno delo.¹

2 Vidiki zgodovinske terminologije s posebnim poudarkom na Koroški

Slovenska kulturnozgodovinska *terminologija* zrcali vse kulturnozgodovinske in druge procese v deželi ter zlasti njihovo recepcijo. Tako je prevzem krščanske terminologije iz ladinščine v Brižinskih spomenikih izraz globokega procesa *inkulturacije*² novih kulturnih in s tem terminoloških konceptov. Nova spoznanja o *kontinuiteti* karantanskih pravnih običajev na področju današnje osrednjejužnokoroške občine Štalenska gora,³ oz. po pojmovanju Baltla in Kocherja (2008: 68–70) o »karantansko-slovenskem

¹ Prvoten naslov projekta je bil *Enciklopedija slovenskega jezika in slovstva na Koroškem, od začetkov do leta 1938*. V nadaljevanju: *Enciklopedija*. Pojmi, ki so zapisani v besedilu *ležeče*, so gesla raznih avtorjev v *Enciklopediji*. Od prvotnih avtorjev jih je 49 napisalo dodatna, povsem nova gesla. Nova redakcija je pridobila tudi 54 novih avtorjev. Vsi skupaj so prispevali k novi konceptualni širini *Enciklopedije*.

² Prim. Schnabl 2012a.

plemenskem pravu med 7. in 11. stoletjem«, so pripeljala do potrjene uporabe v Evropi znanih pravnozgodovinskih konceptov *personalni princip* in *principa dualnega pravnega reda* v (zgodnjem) srednjem veku v okviru koroško-slovenskega *zgodovinopisja* in *kulturne zgodovine*.⁴

2.1 Terminologija ustavnopravnega razvoja leta 1848/49

Dognanja o pravnem pomenu oktroirane marčne ustave⁵ leta 1849 ter posledično zlasti dvojezične *koroške deželne ustave*⁶ iz leta 1849 so pomembna za sodobno slovensko državno-zgodovinsko terminologijo.⁷ Avstrijska in s tem slovenska »ustavna zgodovina« se začeta leta 1848 z ustavo Pillersdorf (in ne šele z *oktobrskim diplomom* 1860, kot to napačno sugerira splošna raba pojma »ustavna doba«, ki se pa navezuje na politična ustavna gibanja. Pojem pripada torej političnemu in ne ustavno-pravnemu zgodovinopisju).⁸ V tej perspektivi je pojem »kronovina« ustavna kategorija od leta 1849 naprej, medtem ko je pojem »zgodovinske dežele« nespecifičen. Nova interpretacija ustavnopravnih razvojev ima tudi pomen za zgodovinopisno oceno političnega programa *Zedinjene Slovenije*,⁹ zlasti iz koroške perspektive, saj je marčna ustava na Koroškem prejudicirala kasnejše državotvorne razvoje (medtem ko na

Kranjskem ni preprečila razvoja lastne sodobne državnosti). Nova ocena obrazloži pravno pomembnost številnih zakonskih podatkov in umeščenost dvojezičnega *deželne zakonika*¹⁰ med 1850 in 1859 ter npr. koncepcijo konstitutivnosti obeh deželnih narodov.

3 Ime in identiteta

3.1 Celovško polje

Ustaljeno pojmovanje Južne Koroške lahko enačimo z mistificirano trojico *Rož – Podjuna – Zilja* ter z *Gurami*. Na tej osnovi tudi Zdovc (2008: 215, 2010: 385) v svojih krajevnih imenikih v poglavju »Imena večjih južnokoroških pokrajin« navaja le Gure, Podjuno, Rož in Ziljo.

Vendar so pojmi *Celovško polje*,¹¹ Poljanci/Poljanke in poljanščina Celovškega polja živi tako v slovenskem poljanskem govoru¹² (domači govornik Ogris (2012) z Radiš je potrdil pojme *Celovško polje*, narečno *Puøle oz. Poljanci*), v govoru Gorjancev v Kotmari vasi (ustna informacija kolege Domeja) kakor tudi v literaturi. Opredelitev pojma Celovško polje najdemo že pri Švikaršiču (1914) in pri Meliku (1954) ter zlasti v šolskem učbeniku za osnovne šole Kukovice (1996), ki s tem postavlja normo slovenskega osnovnošolske-

3 Wadl (1995), vodja Deželnega arhiva, dokazuje v svoji občinski kroniki o Štalenski gori zakoreninjenost nekaterih pravnih fenomenov, kot so avtonomno sodstvo kosezov (v nemščini jih pravilno imenuje »Edlinger«), srenjski gozd na Krištofovi gori in drugi pravni akti v karantanski kontinuiteti. Tako izvira del današnjih katastrskih občin iz avtonomnega koseškega sodstva, srenjski gozd na Krištofovi gori pa je bil parceliran šele 1880. To seveda ne izključuje *inkulturacije* še zgodnejših pravnih in kulturnih prvin.

4 Prim. Sturm 1984; Schnabl 2013a.

5 Prim. Hoke 1992; Brauner 2009; Schnabl 2012b. Vendar tudi Apih (1888) pojmuje marčno ustavo kot »mrtvorjeno dete«.

6 Bojan-Ilija Schnabl. Prim. Schnabl 2012b; deželne ustave in deželni volilni redi: Koroška: RGBI.

7 Politološko razlikovanje med Bachovim absolutizmom in kasnejšo »ustavno dobo« od 1860 naprej tudi ni ustrezno, saj ne upošteva ustavnega razvoja med 1848 in koncem 1851. Poleg tega pa se ne ujema s sistematiko avstrijske pravne in ustavne zgodovine oz. z metodologije dunajske šole pravnega pozitivizma. Prim. Commission 1953; Cigale 1870; Babnik 1894; Kranjc 1992; Lukan 1979; Sturm - Schnabl 1990; Novak 2007; Orožen 1996; Merše 2008.

8 Tako npr. Čuček 2010, 2011; Vilfan 1961, 1968, 1991 oz. Schnabl 2013f.

9 Prim. Melik 1998; Granda 1999.

10 Prim. Schnabl 2012b.

11 Švikaršič 1914; Melik 1954; Kukovica 1976; Schnabl 2012b.

12 Prim. Sturm - Schnabl 1973.

ga jezikovnega znanja. Pojem končno najdemo tudi pri Zdovcu (2010: 45). Pojem za prebivalce najdemo pri M. Piko - Rusitja (2004) v geslu *Rožani v Slovenskem etnološkem leksikonu* in že pri M. Šašel Kos (2012). Scheinigg in K. Sturm - Schnabl sta opredelila poljanski govor, jaz pa sem ga poimenoval.¹³

Kar nima imena, tudi ne obstaja v naši zavesti, ne v lastni, ne v očeh drugih. Šele z imenom dobiva neka stvar svojo družbeno in kognitivno pomembnost.¹⁴ Če torej pojem *Celovško polje* (kakor tudi pojem *Zajezerani*, ki ga uporablja M. Šašel Kos (2012)) ni bil v aktivni znanstveni rabi in ne v zavesti, kot bi to lahko pričakovali na osnovi osnovnošolskega učbenika, potem je to tudi simptomatično za razvoj jezikovne slike v zadnjih desetletjih. K. Sturm - Schnabl (2009a, 2009b) prikazuje, kako se je npr. na Celovškem polju še do leta 1938 široka populacija učila nemščino šele v šoli.

Posledično ta osrednja kulturnozgodovinska pokrajina Koroške, ki deloma še spada pod uredbo dvojezičnega *šolstva* iz leta 1945 in ki je delno uradno dvojezična na osnovi cerkvenega prava,¹⁵ tudi ni v šolskih učbenikih in atlasih v Republiki Sloveniji (npr. *Atlas sveta* 2010; Dolinar 2011) ter zlasti ne v osrednjem referenčnem *Atlasu Slovenije* (1996) in v novejših izdajah (Bogataj, Mlakar 2012). Z. Kumer (1996) navaja zbrane Scheiniggove *narodne pesmi s Celovškega polja* v zvezku *Zgornjega Roža*, kamor pesmi iz Žrelca, Timenice, Partovce, Podkrnosa in Vasje vasi gotovo ne spadajo.

¹³ Prim. Scheinigg 1881; Švikaršič 1914; Melik 1954; Sturm - Schnabl 1973; Kukovica 1976: 7; Jezernik 2011; Schnabl 2011b, 2012b, 2013a, 2013e; Šašel Kos 2012.

¹⁴ Kako pomembno je imenovanje in s tem pripisovanje identitete lahko dojamemo v konceptiji nekdanje stalne razstave koroškega Deželnega muzeja (v 1. nadstropju) do konca leta 2012, kjer niti enkrat nista bili uporabljeni besedi »Slowenen«, »slowenisch«, ter v nekaterih muzejskih vodičih, kjer slovenska kulturna zgodovina ni tematizirana ali je tematizirana samo minimalno. Prim.: Landesmuseum 1984; Koschier 1987; Piccotini 2003; Pohl 2011; Kogoj 2012.

¹⁵ Prim. http://www.kath-kirche-kaernten.at/krska_skofija.

¹⁶ Kanalska dolina v današnjih mejah Italije (vključno z nekoč gorenjsko Belo Pečjo) tvori svojo regijo, medtem ko pripadata nekoč koroško Jezersko Gorenjski in področje Strojne, kjer se govori *podjunsko narečje*, mežiški etnološki regiji, ki je bila nekoč del upravne enote Pliberk (področje Rateč, kjer se govori prehodno ziljsko narečje, pa spada h Gorenjski).

¹⁷ Prim. dialektološko karto (Logar, Rigler 1993).

Nemško pojmovanje pokrajine pa izvira iz drugačne perspektive regionalne kulturne zgodovine.

3.2 Rož in/ali Osrednja južna Koroška

Poseben izziv predstavlja slovenska etnološka terminologija glede pojma *Rož*, ki zajame celotno osrednjo *Južno Koroško*. V geslu »etnološka regionalizacija« (Baš 2004) je avstrijska Južna Koroška razdeljena na tri regije: na Rož, Podjuno in Ziljo.¹⁶ Vsekakor etnološko definirana regija Rož zajame celotno osrednje področje Južne Koroške, vključujoč Obirsko, Vršan v Podjuni, *Celovško polje*, zahodni del *Velikovškega podgorja* in *Svinške planine*, del Beljaškega polja ter *Osojske Ture*. Gre torej za jezikovno področje, ki ga dialektologi večinoma pojmujejo kot »rožanščino«.¹⁷

Izziv je v tem, da nihče na Koroškem ne bo domneval, da spadata Celovško polje ali celo Mostič in zahodna pobočja Svinje ali Hreblje¹⁸ vzhodno od Krištofove gore h geografskemu področju z imenom ožjega porečja Drave, ki mu prav tako rečemo *Rož*. To lahko še manj konceptualno dojame nemško govoreči sodeželan ali raziskovalec regije.

Slovenski etnološki pojem *Rož* (ki pomeni nekaj drugega kot geografski pojem Rož) je torej celo v slovenščini razumljiv le, če se mu obvezno vedno doda opredelitev »v smislu slovenske etnološke regionalizacije«. V nemščini pa je to nesmiselno, saj domnevni etnološki pojem »Rosental« nikakor ne ustreza nemški terminologiji. Treba je torej najti sodobno terminologijo, ki bi konceptualno

ustrezala in bila uporabna v raznih znanstvenih strokah.

Rešitev ponuja Ilešič (1971), saj uporablja pojem *osrednja Južna Koroška*, ki ga lahko pišemo tudi *Osrednja južna Koroška*.¹⁹ Iz tega pa lahko sestavimo povsem jasne izpeljanke, ki bodo vsem strokam in širši javnosti povsem jasne: *osrednja južnokoroška etnološka regija*, *osrednje južnokoroško narečje*, ki se deli na štiri govore, Spodnji Rož, Zgornji Rož, Gure in Celovško polje. Naloga dialektologov pa je, da pojmovno opredelijo Vršane, zahodni del *Velikovoškega podgorja* oz. *Čezdravja* ter v zgodovinski perspektivi Gosposvetsko polje in vsaj del Možberškega gričevja oz. širše področje Golovice nad Celovcem in Šentpetra na Gori. Dodatna prednost pojma *Osrednja južna Koroška* je, da je nemška inačica pojma »*Südkärntner Zentralraum*«, ki sem jo tvoril, povsem razumljiva in ponuja iste asociacije.

3.3 Toponomastična terminologija kot izraz splošne jezikovne kulture

Toponomastični endonimi lahko izražajo etnično kategorijo, medtem ko lahko ekzonimi označujejo nekdanjo etnično situacijo nekega prostora ali mesta ali pa tradicionalne medkulturne odnose. V različnih kulturnih krogih z močno državniško tradicijo je njihova raba vezana tudi na državniško vizijo, ki niti ni nujno zavestna, pač pa je enostavno izraz miselnih modelov. Vsekakor izraža izobrazbeni nivo in splošno kulturno omiko ter

je s tem izraz socialnega sloja oz. socialne (samo)podobe govornika.²⁰

V okviru *Enciklopedije* predstavljajo zgodovinski *imeniki krajevnih imen* posebno težišče, saj so po eni strani izraz državnih in pravnih konceptov *uradnega jezika*, po drugi strani pa so vir geografske terminologije in kot takšni standard jezikovne kulture.²¹

Kanon, ki ga je postavil Zdovc (2010), sloni na časopisnem jeziku 20. stoletja ter tako opisuje »živ« jezik in torej tudi etnični vidik. Imeniki iz dvojezičnega deželnega zakonika v letih 1850–1859 so povsem dvojezični in izražajo ustavni ustroj dežele, ki je s tem definirana kot dvojezična v svoji celoti. Vsekakor predstavljajo prav ti imeniki, prvič objavljeni v Schnabl 2012b, najširši avtentični in uradni geografski toponomastični zaklad slovenskega jezika na Koroškem ter so neprecenljiv vir toponomastičnega terminološkega in splošnega jezikovnega znanja. Posamezna krajevna imena nimajo v prvi vrsti etničnega prizvoka, njihovo znanje in njihova pravilna raba spadata v kategorijo izobraževalnega nivoja in splošne jezikovne kulture. Imeniki v letih 1860–1918 diferencirajo med imeni, ki so podani samo v enem jeziku, in drugimi, ki so dvojezični. S tem imajo jasno tudi etnični prizvok, četudi najdemo npr. v uradnem štetju 1910, objavljenem v prvem imeniku Republike (nemške) Avstrije leta 1918, vasi, ki so uradno še slovenske/dvojezične, kjer pa ni zapisana niti

¹⁸ To področje zahodno in severno od Krištofove gore in vzhodno od Mostiča je uradno dvojezično še v uradnem krajevnem imeniku iz leta 1918, ki ga je že izdal urad Republike Avstrije (in ne več cesarsko-kraljevi urad) in ki se naslanja na ljudsko štetje 1910. Prim. Imenik 1918: 31. Seznam navaja sledeče kraje (podčrtani so tisti, ki jih Zdovc (2010) ne navaja več): Mostič, Krištofova Gora, Dobrava (Na Hortu, nem. Hart), Uha vas (Uhaves, nem. Hausdorf), Šentjanška gora, Krainberg (samo nem.), Hrovače (nem. Krobathen), Labek (nem. Labegg), Šmihelska Gora, Zgornje Hreblje (nem. Oberkrähwald), Dešnije (Tišinje, nem. Ochsendorf), Pirka (morda popačeno, nem. Pirkach), Žalha vas (Zavnja ves, nem. Salchendorf), Šentlipš, Baren (Sveti Gregor, nem. Sankt Gregorn), Šentjanž na Mostiču (Mostič), Šentpeter (samo nem. Sankt Peter), Šenturh na Šentjaški gori, Kovače (nem. Schmieddorf), Železno (nem. Selesen), Čuta (Čute, nem. Tschutta), Spodnje Hreblje (nem. Unterkrähwald).

¹⁹ Prim. Schnabl 2013d.

²⁰ Npr. običajna raba nemških, francoskih, italijanskih španskih idr. ekzonimov v okviru šolstva, atlasov in mednarodnih služb.

²¹ Prim. Imenik 1849/50, 1854a, 1854b, 1860, 1880/82, 1883, 1910/18; Kranzmayer 1956, 1958; Schnabl 2012b; Turk 2012.

ena oseba ali minimalno število ljudi s slovenskim *občevalnim jezikom* (vasi v spodnji Višprijski dolini, v spodnjem delu Zgornje Ziljske doline, na Hrebljah pri Mostiču – tu so leta 1883 še zapisane osebe s slovenskim občevalnim jezikom). Daleč presegajo področje, ki ga pokrivajo Zdovčevi imeniki in zajamejo področja, ki jih novejšje zgodovinske pisje očitno pomotoma niti ne vključuje več v raziskovanja o polpretekli slovenski kulturni zgodovini.

Vsekakor lahko vidimo v načinu rabe pojma Celovško polje in številnih slovenskih krajevnih imenih izraz zavesti o kulturno-zgodovinskem pomenu posameznih krajev. Znanje geografske terminologije oz. slovenskih krajevnih imen, tako koroških endonimov na danes dvojezičnem ozemlju kakor tudi zdaj že ekzonimov, je vsekakor izraz jezikovne kulture, če to primerjamo s francoskimi, avstrijskimi, nemškimi ali italijanskimi državnimi vzorci in tradicijami.

Aktivna raba bogastva geografske terminologije, krajevnih in *ledinskih imen*²² oz. mikrotoponimov je torej lahko tudi indikator dolgoročne razvojne vizije jezikovne skupnosti ter izraz stopnje državniške zavesti in tradicije, ki je seveda tudi dolgoročno pomembna za celotno jezikovno skupnost (ne samo za »obrobno manjšino«), če menimo, da je Evropa, za katero se je treba zavzemati, bogata zaradi bogastva jezikov in regionalnih kultur in da prav ta notranja raznolikost tvori osrednji element dolgoročnega trajnostnega razvoja, integracije ter pozitivne razvojne dinamike v regijah kakor tudi v Evropi kot celoti.²³

3.4 »Slovenščina« in »Slovenci« s koroškega terminološkega vidika

Brižinski spomeniki veljajo za prve spomenike, ki jih pripisujemo slovenščini oz. slovenski jezikovni zgodovini. Posledično so vsi kasnejši zapisi »slovenski« (eventualno »*staroslovenski*«), kot znameniti »Buge waz primi, gralva Venus«²⁴ Ulrika Lihtenštajnskega iz leta 1227, ki v svojem avtobiografskem romanu *Frauendienst (Vrouwen dienst, 1255)* citira pozdrav vojvode Bernharda Španheimskega.²⁵ *Bog Vas/Te primi* je do danes tradicionalen pozdrav na Koroškem. Po drugi strani je Primož Trubar nekajkrat uporabljal *etnonim Slovenci v slovenščini* in ga tako konceptualiziral in terminološko opredelil.²⁶ Pisal je za vse svoje *ljube Slovence*, ne glede na to, ali so bili to Korošci, Kranjci, Štajerci ali Primorci. Vse tiste, ki imajo/so imeli v zgodovini slovenščino kot materinščino v eni od regionalnih variant, torej lahko oz. moramo pojmovati kot *Slovence*. Lahko pa so/so bili hkrati Kranjci, Štajerci, Gorenjci, Korošci itn.; eno ne izključuje drugega. Če bomo torej uporabljali pojem *Slovenec* v kontekstu raznih zgodovinskih dob, bo kontekst jasno veleva interpretacijo pojma v raznih orisanih pomenih.

Z razglasitvijo samostojne Republike Slovenije leta 1991 je pojem *Slovenci* dobil dodatni, novi pomen, namreč »prebivalec Republike Slovenije« ali »državljan Republike Slovenije, neodvisno od svoje etnične pripadnosti«. Vsekakor se materialna in ustavnopravna pozicija Slovencev v Avstriji, Italiji in na Madžarskem (ter tudi na Hrvaškem) ni bistveno spremenila. Slovenci in slovenščina sta bila zgodovinska ustavnopravna kategorija in realnost. Hkrati pa

²² Prim. Kotmara vas 2008; Sele 2008; Škofiče 2011; Šmarjeta 2011; Pohl 2010; UNESCO 2011.

²³ Prim. Sturm - Schnabl 1988; Schnabl 1997, 1998, 1999a–c; Urbanc 2006.

²⁴ Leta 1227 že dolgo ni več »alpska slovanščina«, ampak jasno definirana slovenščina in tudi kot takšna označena v nemških virih, saj je pojem »windisch« vedno enak novejšemu pojmu »slovenisch«, torej pomeni izključno slovensko/slovenščina.

²⁵ Neodvisno od tega so lahko inkulturirali razne tuje jezikovne elemente ali starejše jezikovne plasti, tako zlasti prasllovanske elemente. Prim. Vospornik idr. 1985: 22–23; Maticetov 1992/93; Spechtler 2000; Linden, Young 2010.

²⁶ Prim. geslo o Trubarju v *Enciklopediji Slovenije*.

ustavni red Republike Slovenije in koncept »skupnega slovenskega kulturnega prostora« vevleva, da tudi v Sloveniji pojma Slovenci in slovenščina še naprej zajameta tradicionalni pomen v etničnem smislu (prim. Klemenčič 1998, 2009).

S tem imata torej oba pojma tako pri Koroških Slovencih kakor tudi v Sloveniji več pomenskih plati, ki druga druge ne izključujejo. Pojem »zgodovina Slovencev« se torej lahko nanaša na etnične Slovence, takrat bo pojem zajel tudi Koroške Slovence, ki se tako pojmujejo po lastni pravici in definiciji. Ker je državna tvorba Republike Slovenije konceptualno in pravno dokaj mlada ter so ljudje že prej govorili ta jezik, splošna raba slovenščine in pojem »zgodovina Slovencev« zajemata praviloma vse Slovence (v definiciji zgoraj), in ne samo prebivalcev ozemlja današnje Republike Slovenije.²⁷

4 Sklepi

Enciklopedija slovenske kulturne zgodovine na Koroškem pod vodstvom univ. prof. dr. Katje Sturm - Schnabl je medkulturni raziskovalni projekt in terminološko normativno delo. Slovenska kulturnozgodovinska terminologija zrcali zlasti recepcijo. Novejša pravnozgodovinska dognanja o pomenu »personalnega principa« za srednjeveški pravni red Koroške so privedla do aplikacije tega sicer v Evropi znanega pojma tudi na koroško in slovensko pravno zgodovino. Nova dognanja o pomenu dokaj malo recipirane dvojezične koroške deželne ustave iz leta 1849 so pomembna za sodobno slovensko ustavno-pravno zgodovinsko terminologijo. Tesno povezavo lahko ugotovimo med imenom, identiteto in narodnostnim oz. jezikovnim razvojem, kot kaže uporaba imena Celovško polje, osrednjejužnokoroške kulturnozgodovinske pokrajine, imena njegovih prebivalcev, Poljancev in Poljank, ter pojma *Osrednja južna Koroška*. Znanje krajevnih

imen oz. toponomastične terminologije lahko štejejo za izraz jezikovne kulture in razvojne vizije širše jezikovne skupnosti ter izobraževalnega nivoja in socialne (samo)podobe govornika. Posebej pomembno v sodobnih časih je, da je sodobna slovenska terminologija sicer po eni strani izvirna in izraz kulturnozgodovinskih posebnosti, da pa je hkrati »uporabna« zlasti v medkulturnem znanstvenem dialogu. Metodološko je zato primerno, da jo tvorimo v zavesti večjezičnosti in večjezičnih baz podatkov v Evropi.

Literatura

- APIH, Josip, 1888: *Slovenci in 1848. leto*. Ljubljana: Matica Slovenska.
- Atlas Slovenije*, ³1996: Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Atlas sveta za osnovne in srednje šole*, 2010: Ljubljana: DZS.
- BABNIK, Janko, 1894: *Nemško-slovenska pravna terminologija. Deutsch-slovenische juristische Terminologie*. Dunaj.
- BALTL, Hermann, KOCHER, Gernot, ¹¹2008: *Österreichische Rechtsgeschichte: unter Einschluss sozial- und wirtschaftsgeschichtlicher Grundzüge; von den Anfängen bis zur Gegenwart*. Graz: Leykam. 46–75 (68–70).
- BAŠ, Angelos (ur.), 2004: *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- BOGATAJ, Janez, MLAKAR, Vlasta, 2012: *Veliki atlas Slovenije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- BRAUNEDER, Wilhelm, ¹¹2009: *Österreichische Verfassungsgeschichte*. Dunaj: Manz.
- CIGALE, Matej, 1870: Slovenske prestave postav in vladnih ukazov. *Pravnik slovenski, List za pravosodje, upravo in državoslovje* I. Ljubljana: J. R. Razlag. 5–12.
- CIGALE, Matej 1880: *Znanstvena terminologija s posebnim ozirom na srednja učilišča*. Ljubljana: Matica slovenska.
- ČUČEK, Filip, 2010: Nacionalna kohabitacija na (»slovenskem«) Koroškem v avstrijski ustavni dobi. *Prispevki za novejšo zgodovino = Contributions to the contemporary history =*

²⁷ Prim. Grafenauer 1934, 1944, 1952, 1984, 1994; Klemenčič 1998; Klemenčič, Harris 2009; Klemenčič, Klemenčič 2010; Schnabl 2011a, 2012a, 2012b, 2013a; Štih 2001, 2009.

- Contributions à l'histoire contemporaine = Beiträge zur Zeitgeschichte* 50/1. 7–26.
- ČUČEK, Filip, 2011: Vprašanja nacionalnih odnosov, demokratizacije in politične pluralizacije na Slovenskem v avstrijski ustavni dobi. *Prispevki za novejšo zgodovino = Contributions to the contemporary history = Contributions à l'histoire contemporaine = Beiträge zur Zeitgeschichte* 51/1. 31–46.
- DEHIO, Georg, ³2001: *Die Kunstdenkmäler Österreichs, Kärnten*. Wien: Verlag Anton Schroll & Co.
- DOLINAR, France Martin idr., 2011: *Slovenski zgodovinski atlas*. Ljubljana: Nova revija.
- HOKE, Rudolf, 1992: *Österreichische und deutsche Rechtsgeschichte*. Wien, Köln, Weimar: Böhlau.
- ILEŠIČ, Svetozar, 1971: Pokrajinsko okolje na slovenskem Koroškem. Vladimir Klemenčič (ur.): *Koroška in koroški Slovenci*. Maribor: Obzorja. 11–28.
- JEZERNIK, Jerneja, 2011: Rož, Podjuna, Zilja in Celovška ravnina! *Nedelja, Priloga 14. dni*. 4–6. http://issuu.com/nedelja/docs/2011_priloga_14/1
- KLEMENČIČ, Matjaž, 1998: Slovenska izseljenška zgodovina kot del slovenske nacionalne zgodovine: inavguralno predavanje ob izvolitvi v naziv rednega profesorja na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 8. 4. 1998. *Zgodovinski časopis* 52/2. 175–193.
- KLEMENČIČ, Matjaž, HARRIS, Mary N., 2009: Introduction. Matjaž Klemenčič, Mary N. Harris (ur.): *European Migrants, Diasporas and Indigenous Ethnic Minorities (Europe and the Wider World 4)*. Pisa: Edizioni Plus – Pisa University Press. XI–XXI.
- KLEMENČIČ, Matjaž, KLEMENČIČ, Vladimir, 2010: *Die Kärntner Slowenen und die Zweite Republik, zwischen Assimilierungsdruck und dem Einsatz für die Umsetzung der Minderheitenrechte*. Celovec idr.: Mohorjeva založba.
- KOGOJ, Cornelia, 2012: Kein Slowenisch im Landesmuseum Kärnten, Dialog und Kultur – eine kritische Analyse. *Stimme, Zeitschrift der Initiative Minderheiten* 85. Wien. 22–23.
- KOSCHIER, Ilse, ²1987: Volkskunde. *Das Landesmuseum für Kärnten und seine Sammlungen*. Klagenfurt: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m.b.H. 137–150.
- KRANJC, Janez, 1992: Prispevek Frana Miklošiča k oblikovanju slovenske pravne terminologije v prvem letniku dvojezičnega izhajanja Državnega zakonika in Vladnega lista avstrijskega cesarstva. Jože Toporišič (ur.): *Miklošičev zbornik*. Ljubljana. 117–134.
- KRANZMAYER, Eberhard, 1956: *Ortsnamenbuch von Kärnten, I. Teil, Die Siedlungsgeschichte Kärntens von der Urzeit bis zur Gegenwart im Spiegel des Namen*. Klagenfurt: Verlag des Geschichtsvereines für Kärnten.
- KRANZMAYER, Eberhard, 1958: *Ortsnamenbuch von Kärnten, II. Teil, Alphabetisches Kärntner Siedlungsnamenbuch*. Klagenfurt: Verlag des Geschichtsvereines für Kärnten.
- KRONSTEINER, Otto, 1984: »Alpenromanisch« aus slawistischer Sicht (darin: Die Ladinismen der vorkyrillo-methodianischen Kirchensprache). D. Messner (ur.): *Das Romanische in den Ostalpen*. Wien: ÖAW. 83–88.
- KRONSTEINER, Otto, 1990: Zur Slowenizität der Freisinger Denkmäler und der alpenlawischen Orts- und Personennamen. *Die Slawischen Sprachen* 21. 105–114.
- Krška škofija: http://www.kath-kirche-kaernten.at/krska_skofija.
- KUKOVICA, Franc, 1996: *Moja dežela, Učbenik za 4. razred dvojezične ljudske šole in glavno šolo na Koroškem*. Celovec/Klagenfurt: Norea Verlag.
- KUMER, Zmaga (ur.), 1996: *Slovenske ljudske pesmi Koroške. Knj. 4, Zgornji Rož*. Ljubljana: Ljudska pravica.
- LEDINEK, Nina, ŽAGAR KARER, Mojca, HUMAR, Marjeta (ur.), 2010: *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- LEGAN RAVNIKAR, Andreja, 2010: Razvoj slovenskega strokovnega izrazja. Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 49–73.
- LINDEN, Sandra, YOUNG, Christopher (ur.), 2010: *Ulrich von Liechtenstein. Leben – Zeit – Werk – Forschung*. Berlin, New York: de Gruyter.
- LOGAR, Tine, 1991: Koroška slovenska narečja. *Enciklopedija Slovenije 5 (Kari–Krei)*. Ljubljana.
- LOGAR, Tine, RIGLER, Jakob, 1993: *Slovenija, Karta slovenskih narečij 1 : 500 000*. Ljubljana: Geodetski zavod Slovenije.

- LUKAN, Walter, 1979: Die slovenischen Wörterbücher. *Österreichische Osthefte* 20. 193–216.
- MELIK, Anton, 1954: *Slovenski Alpski svet*. Ljubljana. 495–496.
- MELIK, Vasilij, 1998: Ideja Zedinjene Slovenije 1848–1991. Stane Granda, Barbara Šatej (ur.): *Slovenija 1848–1998. Iskanje lastne poti*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Grafika-M.
- MERŠE, Majda, 2008: Slovenska leksikografija in leksikologija v zgodovinski perspektivi. M. I. Černyševa (ur.): *Teorija i istorija slavjanskoj leksikografii. Naučnye materialy k XIV s"ezdu slavistov*. Moskva. 150–180.
- MIKLOSICH, Franz, 1875: *Die christliche Terminologie der slavischen Sprachen*. Dunaj.
- NOVAK, Nina, 2007: Slovenski pravni in pravniški jezik 2. pol. 19. stoletja. *Slavistična revija* 55/4. 625–637.
- OROŽEN, Martina, 1986: Oblikovanje slovenskega strokovnega izrazja. *Slovenski jezik v znanosti* I. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 187–195.
- OROŽEN, Martina, 1991: Fran Miklošič – raziskovalec slovanske obredne terminologije. Viktor Vrbnjak (ur.): *Miklošičev zbornik*. Maribor: Kulturni Forum Maribor. 137–162.
- OROŽEN, Martina, 1996: Liturgična terminologija v zgodovinskem razvoju osrednjega in vzhodnoslovenskega knjižnega jezika (od konca 18. stoletja). *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika (od Brižinskih spomenikov do Kopitarja)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta univerze v Ljubljani, Oddelek za slovanske jezike in književnost.
- PICCOTINI, Gernot, VETTERS, Hermann, DOLENZ, Heimo, 2003²: *Führer durch die Ausgrabungen auf dem Magdalensberg*, Klagenfurt: Verlag des Landesmuseums für Kärnten. 151 f.
- PIKO - RUSTIA, Martina, 2004: Rožani. Angelos Baš (ur.): *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 510–511.
- POHL, Heinz-Dieter, 2010: *Unsere slowenischen Ortsnamen, Naša slovenska krajevna imena*. Celovec: Mohorjeva.
- POHL, Heinz-Dieter, 2011: Ortsnamen voller Geheimnisse. *Kleine Zeitung*. 16–17.
- SCHEINIGG, Janez, 1881: Obraz rožanskega razrečja na Koroškem. *Kres* I. 412–415, 459–465, 525–527, 561–536, 617–621, 663–667.
- SCHEINIGG, Janez, 1889: *Narodne pesmi koroških Slovencev*. Ljubljana.
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2011: Poljanci in poljanščina, Nova spoznanja o stari identiteti Slovencev na Celovškem polju. *Nedelja, Priloga XIV dni*. 4–6.
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2012a: Inkulturacija, fenomen kulturnih procesov. *Studia Mitologica Slavica* XV. 231–246.
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2012b: Dvojezična ustava Koroške in deželni glavar Janez Nepomuk Šlojsnik. *Koroški koledar 2012*. Celovec: Slovenska prosvetna zveza 165–188.
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2013a: Celovško polje, Neznani zaklad osrednje slovenske kulturne pokrajine. *Koroški koledar 2013*. Celovec: Slovenska prosvetna zveza 110–113.
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2013c: Nova dognanja in odkritja. *Nedelja* 3. 13.
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2013d: O pojmu »Rož« in o »Osrednji južni Koroški« ter o rožanščini. *Nedelja, Priloga XIV dni*. 12.
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2013e: Zgodbe s Celovškega polja. *Literarni razgledi, 27. oddaja, Radio Agora*. <http://cba.fro.at/series/1313>
- SCHNABL, Bojan-Ilija, 2013f: 1824 in 1849: dve ključni letnici za razumevanje slovenske politične in ustavne zgodovine na Koroškem. *Koroški koledar 2014*. Celovec: Slovenska prosvetna zveza (v tisku).
- STURM, Franz, 1984: Personalitätsprinzip. *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte*, Bd. II. Berlin: E. Schmidt. 1587–1597.
- STURM - SCHNABL, Katja, 1973: *Die slovenischen Mundarten und Mundartreste im Klagenfurter Becken*. (Phil.Diss.) Wien.
- STURM - SCHNABL, Katja, 1990: *Slowenische Lexikographie*. F. J. Hausmann idr. (ur.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie. 2. Teilband*. Berlin idr.: de Gruyter. 2296–2302.
- STURM - SCHNABL, Katja, 2009a: Kulturno življenje v fari Št. Tomaž od začetka 20. stoletja do nemške okupacije. *Koroški koledar 2009*. Celovec: Slovenska prosvetna zveza. 139–156.
- STURM - SCHNABL, Katja, 2009b: Slovensko narečje v funkciji komunikacijskega sredstva za tuje prisilne delavce v letih 1938–1945 v političnem okraju Celovec. Dokumentacija o slovenskem življu do 2. svetovne vojne. Vera smole (ur.): *Slovenska narečja med sistemom in rabo. Obdobja* 26. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 371–391.

- ŠAŠEL KOS, Marjeta, 2012: Kelti in Rimljani v prispevkih Josipa Šašla. Monika Krojež, Avguštin Malle, Martina Piko - Rustia (ur.): *Josip Šašel, Spomini II, Zbornik s simpozija o Josipu Šašlu, Josip Šašel in njegov pomen za kulturno zgodovino koroških Slovencev*. Celovec: Mohorjeva. 198, 211.
- ŠTIH, Peter, 2001: Srednjeveško plemstvo in slovensko zgodovinopisje. Vincenc Rajšp idr. (ur.): *Melikov zbornik*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 61–72.
- ŠTIH, Peter, 2009: Suche nach der Geschichte, oder Wie der karantanische Fürstenstein das Nationalsymbol der Slowenen geworden ist. Helmut Reimitz, Bernhard Zeller (ur.): *Vergangenheit und Vergegenwärtigung: frühes Mittelalter und europäische Erinnerungskultur*. Dunaj: ÖAW. 229–240.
- ŠVIKARŠIČ, Zdravko, 1914: *Koroške slovenske narodne pesmi, II. zvezek*. Ljubljana: Glasbena matica.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2008: Evroslovenščina. Tone Pavček (ur.): *Posvet o slovenskem jeziku. Zbornik prispevkov na posvetu 15. maja 2007*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 9–21.
- TURK, Janez, 2012: Slovenski toponimi v Karnijskih Alpah med Ziljsko dolino in Kanalsko dolino. *Koroški koledar 2012*. Celovec. 140–149.
- UNESCO, 2011: *Verzeichnis des immateriellen Kulturerbes in Österreich, Slowenische Flur- und Hofnamen in Kärnten*. <http://national-agentur.unesco.at/cgi-bin/unesco/element.pl?eid=12>
- URBANC, Mimi idr., 2006: Atlant and Slovene National Consciousness in the Second Half of the 19th Century, Atlant in slovenska nacionalna zavest v 2. polovici 19. stoletja. *Acta Geographica Slovenica, Geografski zbornik* 46. 2, 251–283.
- VILFAN, Sergij, 1961: *Pravna zgodovina Slovencev, od naselitve do zloma stare Jugoslavije*. Ljubljana.
- VOSPERNIK, Reginald, ZABLATNIK, Pavle, PRUNČ, Erik, LIPUŠ, Florjan, 1985: *Das slowenische Wort in Kärnten = Slovenska beseda na Koroškem, Schrifttum und Dichtung von den Anfängen bis zur Gegenwart = Pismenstvo in slovstvo od začetkov do danes*. Dunaj: Österreichischer Bundesverlag.
- WADL, Wilhelm, 1995: *Magdalensberg, Natur, Geschichte, Gegenwart, Gemeindechronik*. Celovec: Verlag Johannes Heyn.
- ZDOVC, Pavle, 2008: *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem*. Celovec: Slovenska prosvetna zveza.
- ZDOVC, Pavle, 2010: *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem, razširjena izdaja. Die slowenischen Ortsnamen in Kärnten, erweiterte Auflage*. Ljubljana.

Viri

- Commission für slavische juristisch-politische terminologie, 1853: *Juristisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Österreichs. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe*. Dunaj
- Imenik 50/1849. *Currente der politischen Organisations-Commission für Kärnten vom 23. Dezember 1849. Über die Eintheilung, den Umfang und Beginn der politischen Behörden im Kronlande Kärnten/Razglas politiške uravnavne komisije na Koroškem od 23. decembra 1849, Razdelik, obseg in začetek politiških oblastnij u koroškej kronovini. Schloißnigg, Commissions-Vorstand/Šlojsnik, komisijski predsednik*. V: Landesgesetz- und Regierungsblatt für das Kronland Kärnten. II. Stück/Deželni zakonik in vladni list za koroško kronovino. II. del. Klagenfurt, 16. 3. 1850, str. 15–36.
- Imenik 1854a: *Erlaß der k. k. Organisierungs-Commission für Kärnten vom 8. September 1854, betreffend die neue Landeseintheilung des Herzogthums Kärnten/Razpis c. k. Uravnavne deželne komisije na Koroškem 8. septembra 1854, zastran novega razdelka Koroške vojvodine*. V: Landes-Regierungsblatt für das Herzogthum Kärnten/Deželni vladni list za koroško vojvodino, Jg./leto 1854, II. Abtheilung/razdel, IV. Stück/del, 3. oktober 1854, str. 13 f.
- Imenik 1854b: *Verordnung der Minister des Innern, der Justiz und der Finanzen vom 5. Februar 1854 betreffend die politische und gerichtliche Organisation des Herzogthumes Kärnten/Ukaz ministrov notranjih zadev, pravosodja in dnarstva 5. februarja 1853 (sic!), s katerim se razglašuje politična in sodna uredba vojvodstva Koroškega*. V: Landes-Regierungsblatt für das Herzogthum Kärnten/Deželno-vladni list za koroško vojvodino, Jg./leto 1854, I. Abtheilung/razdel, II. Stück/del, Nr./štev. 35, 11. april 1854, str. 74 ff.

- Imenik 1860: *Alphabetisches Verzeichniß sämtlicher Orte im Herzogthume Kärnten mit Bezeichnung ihrer Eigenschaft, Angabe der Häuser- und Seelen-Zahl, dann mit der Darstellung ihrer Einreihung in katastral- und Ortsgemeinden, Pfarr-Sprengel, Bezirks-Aemter und Untersuchungs-Gerichte*. Celovec, 1860, str. 321.
- Imenik 1880/82: *Vollständiges Ortschaften-Verzeichnis der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. December 1880*, Herausgegeben von der K. K. statistischen Central-Commission in Wien. Wien, ²1882 (Koroška, str. 109–128).
- Imenik 1883: *Special-Orts-Repertorien der im Oesterreichischen Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, herausgegeben von der K. K. statistischen Central-Commission, V. Kärnten = Special-Orts-Repertorium von Kärnten herausgegeben von der K. K. statistischen Central-Commission / Obšire imenik krajev za Koroško, Na svitlo dan od C. kr. Statistični centralni komisiji*. Wien 1883, Alfred Hölder, 119 S.
- Imenik 1910/18: *Spezialortsrepertorium der österreichischen Länder, bearbeitet auf Grund der Ergebnisse vom 31. Dezember 1910, V. Kärnten*. Herausgegeben von der statistischen Zentralkommission, Dunaj, 1918, str. 124, 4. www.sistory.si/publikacije/prenos/?urn=SISTORY:ID:838.
- Kotmara vas 2008: WIESER, Vinko: *Kotmara vas: Horni Kompánj, Konják in Hudár : slovenska ledinska, krajinska in hišna imena* (zemljevid), izd. SPD Gorjanci. Kotmara vas. www.gorjanci.at
- RGBI. (Reichsgesetzblatt) 150/1848, 4. 3. 1849: *Kaiserliches Patent, die Reichsverfassung für das Kaiserthum Oesterreich enthaltend*. Str. 151 sl. (oktroirana marčna ustava).
- RGBI. 151/1848, 4. 3. 1849: *Kaiserliches Patent über die durch die konstitutionelle Staatsform gewährleisteten politischen Rechte*. Str. 165.
- RGBI. 153/1848, 4. 3. 1849: *Kaiserliches Patent, wodurch die Einführung eines allgemeinen Reichs-Gesetz- und Regierungsblattes, sowie der Landes-Gesetz- und Regierungsblätter angeordnet wird* = RGBI. 1849, Wien, 1850, *Občni državni zakonik in vladni list za avstrijsko cesarstvo, leto 1850, na Dunaju 1850, Nr./številka 153, str. 173 sl.*
- RGBI. 8/1850, 30. 12. 1849: *Kaiserliches Patent, wodurch die Landesverfassung für das Herzogthum Kärnthen sammt der dazu gehörigen Landtags-Wahlordnung erlassen und verkündet wird, ter nem./slov. V: Landesgesetzblatt/Koroški deželni zakonik, Jg./leto 63/1850: Landesverfassung für das Herzogthum Kärnten/Deželna ustava za vojvodstvo Koroško*. Klagenfurt/v Celovcu, str. 51–70.
- Sele 2008: *Košuta* (zemljevid 1 : 20.000), Interestna skupnost selskih kmetov (ISSK), GeoInfoGraz. Gradec. www.kosuta.at/landkarte
- Škofiče 2011: *Škofiče – Schiefling*. Izdalo: SPD Edinost Škofiče (zemljevid).
- Šmarjeta 2011: *St. Margareten im Rosental/Šmarjeta v Rožu* (zemljevid 1 : 15.000), izd. KD Šmarjeta-Apače in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik. Celovec (zemljevid).